

เทศน์ในงานศพคุณแม่ชีแก้ว เสียงล้ำ ณ สำนักชีบ้านห้วยทราย จ.มุกดาหาร
เมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๓๔

สร้างความดีประจำตน

แต่ก่อนเวลาเทศน์ก็เรื่อย ๆ ไปเลยจนกระทั่งจบ ไม่หลงไม่ลืมเงื่อนต้นเงื่อนปลาย ติดต่อกันไปเรื่อย ๆ แต่มาทุกวันนี้ความจำเสื่อมเอามาก เทศน์ไปหลงลืมไป หาเก็บได้เก็บมา เทศน์ไปเรื่อย หลงลืมไปเรื่อย หายไปเรื่อย เลยไม่ติดไม่ต่อกัน เหมือนกับเราตามรอยวัวในคอกนั้นแหละ วัวไปเวียนมาอยู่นั่น จึงขอภัยจากบรรดาพี่น้องทั้งหลายด้วยเมื่อเทศน์ไม่ติดไม่ต่อ ขาดถ้อยขาดความอะไรไป นี่เราเห็นว่าเป็นงานที่จำเป็นก็พูดไปยังงั้นแหละ พูดแบบหลงตา ถ้าธรรมดาแล้วไม่เทศน์ เพราะถูกนิมนต์ให้ไปเทศน์ในงานต่าง ๆ ไม่เคยรับเลย ก็เพราะความจำมันเสื่อมนั่นเอง

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส (๓ หน)

วันนี้ในเหตุเบื้องต้นก็คือคุณย่า...ผู้เฒ่าแม่แก้ว...เราเรียกติดปากเราก็อยากจะเรียกอย่างนั้น ได้ล่วงลับไปแล้วเมื่อวันที่ ๑๘ ที่ผ่านมา นี่เป็นเครื่องประกาศให้ชาวเราทั้งหลายได้ทราบโดยทั่วกัน ว่าความจริงเป็นอย่างนี้ อยู่กับท่านกับเราทุก ๆ ท่าน ไม่ได้มีเว้นแม้แต่รายเดียวที่จะไม่เป็นอย่างนี้ แต่การเกิดก็ดี การตายก็ดี นั้นมีลักษณะต่างกัน เกิดดีก็มี เกิดชั่วก็มี เกิดมาเป็นสุขมากเป็นทุกข์น้อยก็มี เกิดมาเป็นทุกข์มากสุขน้อยก็มี เกิดมาเป็นทุกข์เกือบจะว่าล้วน ๆ ก็มี ผู้สร้างกรรมหนักต้องเป็นอย่างนั้น เกิดมามีความสุขมากก็มี แต่ผู้ไม่เกิดเป็นผู้ทรงความสุขโดยสมบูรณ์ ดังพระพุทธเจ้าท่านตรัสไว้ในธรรมว่า ผู้สร้างบาปสร้างกรรมนั้นตายแล้วตกนรก ผู้สร้างบุญสร้างกุศลตายแล้วไปสวรรค์ ผู้สิ้นกิเลสแล้วตายแล้วไม่ต้องกลับมาเกิดอีก คือ ปรินิพพาน

นี่ ๓ ประเภทนี้มีความต่างกัน คือ ผู้สร้างบาปสร้างกรรมมาก ตายแล้วก็ตกนรกเป็นส่วนมาก ผู้สร้างบุญสร้างกุศล ตายแล้วไปสวรรค์ แต่ผู้มีกุศลสมภารได้สร้างมาเต็มที่แล้ว จิตหลุดพ้นแล้วจากกิเลสซึ่งเป็นบ่วงชักนำให้เกิดให้ตาย เป็นผู้ถึงแล้วซึ่งนิพพาน ผู้นี้ไม่มีความทุกข์ สิ้นตั้งแต่ขณะที่จิตบรรลुरुธรรมถึงขั้นอรหัตตภูมิ ในขณะที่นั้นเป็นขณะตัดสินระหว่างโลกสมมุติที่เคยเกิดแก่เจ็บตายมาไม่หยุดไม่ถอย นับที่กัปที่กัลป์ไม่ได้ ได้สิ้นสุดลงไปแล้วในขณะที่ได้ตรัสรู้ธรรมหรือบรรลुरुธรรม

การบรรลुरुธรรมก็คือการสังหารกิเลสให้หมดสิ้นไปจากใจนั้นแล ท่านผู้นี้ไม่มี ความทุกข์ เรียกว่าดับโดยสิ้นเชิงภายในจิตใจไม่มีอีกแล้ว ไม่ต้องมาตรัสรู้ซ้ำ ๆ ซาก ๆ โดยที่ว่าตรัสรู้หรือบรรลुरुธรรมนี้ไม่สมบูรณ์ ต้องมาบรรลुरुซ่อมแซมใหม่อย่างนี้ไม่เคยมี ในพระพุทธเจ้าและพระสาวกองค์นั้น ๆ แม้พระองค์เดียวไม่ปรากฏ มีแต่ตรัสรู้แล้ว

เพียงคนเดียวเท่านั้นก็เป็นอันว่าทุกข์ขาดสะบั้นไป เพราะสมุทัยได้แก่กิเลสเชื้อแห่งความเกิดนั้นขาดสะบั้นลงไปก่อน แล้วทุกข์ก็ดับตามกันไป บรมสุขไม่ต้องถามหาเพราะเกิดขึ้นจากใจที่บริสุทธิ์นั้น เพราะฉะนั้นความสุขที่ให้ชื่อว่าบรมสุขนั้นจึงเป็นสุขโดยหลักธรรมชาติ ประจำอยู่กับใจที่บริสุทธิ์เท่านั้น

บรมสุขนี้ไม่มีสมมุติใด ๆ เข้าไปเกี่ยวข้องกับโลกทั้งหลายเป็นไปอยู่ว่า อนิจจัง ทุกขัง อนตตา อย่างนี้ไม่มี เพราะนี่เป็นสมมุติ จิตนั้นเป็นจิตวิมุตติหลุดพ้นแล้วโดยประการทั้งปวง ตั้งแต่ขณะที่ตรัสรู้เพียงขณะเดียวเท่านั้นก็เป็นอันว่าสิ้นทุกข์โดยสิ้นเชิงภายในใจ เพียงแต่รับผิดชอบในวิบากชั้นธของตนเองตามสัญญาชาตญาณ ซึ่งมีด้วยกันทุกรูปทุกนามเท่านั้น แต่ไม่มีอุปาทานยึดมั่นถือมั่นในชั้นธของตนเหมือนแต่ก่อนที่กิเลสยังครองอยู่นั้นเลย เป็นเพียงรับผิดชอบโดยสัญญาชาตญาณเท่านั้น จนถึงวาระชั้นธแห่งชีวิตจะสลายตัวลงไป ทุกข์ที่รับทราบในทางชั้นธก็เป็นอันว่าสิ้นสุดลงไปในขณะที่สิ้นลม จากนั้นก็เป็นอนุภาทิสเสนิพพาน ไม่มีอันใดเศษเหลือพอจะให้รับผิดชอบอันเป็นเรื่องของสมมุตินี้อีกเลย

อุปาทิสเสนิพพานนั้นจิตถึงพระนิพพานเรียบร้อยโดยสมบูรณ์แล้ว แต่เรื่องชั้นธอันเป็นเชื้อแห่งสมมุติยังเกี่ยวพันกันอยู่ ยังไม่ได้ปล่อยวางกันในความรับผิดชอบก็ย่อมต้องสัมผัสสัมพันธ์รับทราบกัน ว่านั่นสุขนี้ทุกข์ นั้นร้อนนี้หนาว เป็นธรรมดาเหมือนโลกทั่ว ๆ ไป เป็นแต่เพียงว่าจิตใจไม่ได้ยึดได้ถือพอให้เป็นกองทุกข์ขึ้นที่ใจเท่านั้น ส่วนอนุภาทิสเสนิพพานนั้นคือชั้นธสลายลงไปแล้ว สมมุติหมดสิ้นแล้วโดยประการทั้งปวง เหลือแต่วิมุตติจิตล้วน ๆ นั่นคือท่านผู้ทรงบรมสุข ซึ่งเป็นสุขในหลักธรรมชาติหาสมมุติใด ๆ เข้าไปเกี่ยวข้องกับไม่ได้แล้ว

การเกิดการตายมีอย่างนี้ดังที่ได้กล่าวมานี้ มี ๓ ประการ นี่เป็นพุทธพจน์ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ แต่เราไม่ได้ยกบทกथाคาถามาแสดงในที่นี้ ยกแต่เพียงเนื้อความแห่งธรรมที่ท่านแสดงออกจากบาลีมาเท่านั้นว่า ผู้ทำบาปทำกรรมตายแล้วย่อมตกนรก ย่อมลงนรก ผู้สร้างบุญสร้างกุศลตายแล้วย่อมไปสวรรค์ ผู้มีบุญญาภิสมภารคือสิ้นกิเลสแล้วตายแล้วไปนิพพาน นี้ ๓ ประการนี้อยู่ในตัวของเราทุก ๆ ท่านที่จะเลือกเฟ้นหาเอาในสิ่งที่เป็นสารคุณแก่ตน

การสร้างบาปไม่ว่าพระพุทธเจ้าพระองค์ใดตำหนิเป็นเสียงเดียวกันหมดว่า การสร้างบาปก็คือสร้างกองทุกข์ให้เจ้าของนั้นแล สร้างมากสร้างน้อยเป็นทุกข์มากทุกข์น้อยกับเจ้าของทั้งนั้น การสร้างคุณงามความดีสร้างมากสร้างน้อยเป็นความดี เป็นความสุข ความเจริญแก่เจ้าของ เมื่อสร้างสมบูรณ์เต็มที่แล้ว บุญกุศลนี้แลเป็นเครื่องหนุนให้หลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวงถึงพระนิพพาน ทั้ง ๓ ประการนี้เรามีทางทำได้ตามความสมัครใจ

ของเรา ถ้าไม่มีเหตุผลหรือไม่คิดอ่านไตร่ตรอง ส่วนมากมักจะสร้างบาปมากกว่าสร้างบุญ และผลที่ติดตามมาก็คือความทุกข์ความเดือดร้อนทั้งในภพนี้และภพหน้าคือชาติต่อไป

เพราะใจเป็นของไม่ตาย คำว่าตายนั้นหมายถึงร่างที่ใจเข้าไปอาศัย เช่นร่างกายมนุษย์ ร่างกายสัตว์ ตลอดถึงร่างที่เป็นทิพย์ซึ่งใจเข้าไปอาศัย ใจนี้ไม่ตายทั้งนั้น แต่ต้องหมุนไปเวียนมาตามวิบากกรรมของตนที่สร้างไว้ดีและชั่วมากน้อยเพียงไรเท่านั้น นี่เรามีทางที่จะเลือกได้ การสร้างความดีเราก็มีสิทธิที่จะสร้างได้ สร้างความชั่วก็มีสิทธิที่จะสร้างได้ด้วยกัน ผลก็มีสิทธิที่จะให้แก่เราได้รับทั้งดีทั้งชั่วนั้นเช่นเดียวกัน ลีนกิเลสแล้วก็เรียกว่าสิทธิเต็มตัวแล้วในการหลุดพ้นจากทุกข์ นี่พระพุทธศาสนาที่ออกจากพระโอษฐ์ของพระพุทธเจ้า ซึ่งสืบเนื่องมาจากพระทัยที่บริสุทธิ์

คือใจของพระพุทธเจ้าเป็นใจที่บริสุทธิ์ แสดงธรรมออกมาจากความบริสุทธิ์ วิมุตติพระนิพพาน จึงเป็นธรรมที่เรียกว่าสวากขาตธรรม ตรัสไว้ชอบทุกแง่ทุกมุมแล้ว ทรงดำนิบาปเป็นเสียงเดียวกันไม่ว่าพระพุทธเจ้าพระองค์ใด ทรงชมเชยสรรเสริญเรื่องสร้างบุญสร้างกุศลเป็นเสียงเดียวกัน แล้วก็ทรงชมเชยนิพพานว่าเป็นธรรมอันสูงสุดยอดเช่นเดียวกันหมด ไม่มีพระพุทธเจ้าพระองค์ใดจะขัดจะแย้งซึ่งกันและกันเลยแม้พระองค์เดียว ในบรรดาพระพุทธเจ้าทั้งหลายที่ได้ตรัสรู้ธรรมสั่งสอนโลกมานานแสนนานด้วยกัน

นี่เราได้เกิดในท่ามกลางแห่งพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาของท่านผู้บริสุทธิ์ พุทธโธ สว่างกระจ่างแจ้งทั้งภายนอกภายในที่ให้นามว่าโลกวิทู รู้แจ้งโลกแจ้งสงสาร ถ้าเราไม่เชื่อไม่ยอมปฏิบัติตาม หรือไม่ลงใจที่จะปฏิบัติตามศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าที่ทรงแสดงไว้แล้วโดยถูกต้องนี้ ก็ให้พึงทราบเถิดว่าวาสนาของเรานี้ยังอาภัพอยู่มากหรืออาภัพเต็มที่ หากมีความเชื่อความเลื่อมใส มีความตะเกียกตะกายตามธรรมที่ท่านสั่งสอนไว้ คือการละชั่วทำดีแล้ว ก็เชื่อว่าเราเป็นผู้มีอำนาจวาสนาบุญญาภิสมภาร เกิดมาเป็นมนุษย์แล้วยังได้นับถือพระพุทธศาสนา เชื่อต่อพระโอวาทแห่งท่านผู้บริสุทธิ์พุทธโธแล้วยังมาปฏิบัติตามเต็มสติกำลังความสามารถของเรา นี่เชื่อว่าเราเป็นผู้มีวาสนา

คำว่าวาสนาก็คือธรรมเป็นเครื่องอยู่ที่เราสร้างไว้แล้ว ๆ เป็นเครื่องอยู่เครื่องพึ่ง เป็นพึ่งตายคือธรรม บารมีธรรมที่เราสร้างไว้นี้ เพราะฉะนั้นในเวลาที่ยังมีชีวิตอยู่นี้เป็นเวลาที่เหมาะสมที่สุดที่เราจะสร้างคุณงามความดี

ไม่มีอันใดสงสัยแล้วในศาสนธรรมของพระพุทธเจ้า เกี่ยวกับเรื่องบาป เรื่องบุญ นรก สวรรค์ นิพพาน เพราะเป็นสิ่งที่พระองค์ได้ตรัสรู้ คือรู้แจ้งแทงทะลุมาหมดแล้วทั้งบาป ทั้งบุญ ทั้งนรก สวรรค์ พรหมโลก นิพพาน จึงนำสิ่งที่ทรงรู้แจ้งแทงทะลุแล้วนั้น

มาสั่งสอนโลกตามหลักแห่งความเป็นจริง ว่าบาปเป็นสิ่งที่ทำความเศร้าหมองมืดตื้อ ให้เกิดทุกข์เกิดภัยแก่เจ้าของ ตายแล้วตกนรก พระพุทธเจ้าก็ทรงแสดงไว้แล้ว และทรงทราบมาแล้วทั้งเรื่องของพระองค์เองที่ได้สัมผัสสัมพันธ์กับสิ่งเหล่านี้ จึงไม่มีทางสงสัยในการจะมาสั่งสอนสัตว์โลกแบบลูป ๆ คล่า ๆ ทรงสั่งสอนด้วยความมองอาจกล้าหาญ สมศาสตร์เอกของโลก

คำว่าบุญพระองค์ก็เคยสั่งสมมามากน้อยเพียงไร จนถึงได้เป็นพระพุทธเจ้าขึ้น คำว่านรกพระองค์ก็เคยได้ตกมาแล้วไม่รู้กี่กัปก็กี่ครั้งก็หน ตั้งแต่สมัยเป็นสามัญชนคนธรรมดาเหมือนเรา ๆ ท่าน ๆ การกระทำย่อมมีผิดมีพลาด จึงต้องมีความสุข ความทุกข์ตกนรกอเวจีได้เช่นเดียวกันกับโลกทั่ว ๆ ไป การสร้างบุญสร้างกุศลพระองค์ก็ทรงสร้างมาอย่างเต็มพระกำลังความสามารถ การไปสวรรค์หรือพรหมโลกในชั้นที่ควรจะกลับมาเกิดอีก เว้นพรหมโลก ๕ ชั้นนั้นเสีย คือ อวิหา อตปปา สุทัสสา สุทัสสี อกนิษฐา นอกจากนั้นยังต้องย้อนกลับมาเกิดอีก พระองค์ก็เคยขึ้นเคยลงมาเหมือนกับเราขึ้นลงบันไดบ้านของเรานั้นแล เหตุใดพระองค์จะสงสัยในสิ่งที่เคยไปเคยอยู่เคยอาศัยเคยขึ้นเคยลง และมาสั่งสอนโลกแบบสุ่มสี่สุ่มห้ามีอย่างเหวอ พุดถึงพระนิพพานก็พระองค์ทรงไว้แล้วซึ่งพระนิพพานในพระทัยเต็มดวงอยู่แล้ว แล้วสอนโลกจะสอนผิด ๆ ได้ยังไง ก็นำเรื่องพระนิพพานมาสอนแท้ ๆ ซึ่งทรงไว้แล้วโดยสมบูรณ์

จึงไม่มีธรรมอันใดที่จะเป็นข้อสงสัยสำหรับชาวพุทธเราที่ได้เกิดมาพบพระพุทธศาสนา เป็นศาสนาเอก มีอริยสัจเป็นเครื่องยืนยันศาสนาของพระพุทธเจ้าของเรา อริยสัจคืออะไร คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค นี้แลแก่นของศาสนาอันเป็นแดนผลิตใจที่บริสุทธิ์ให้ปรากฏขึ้นมาเป็นพระพุทธเจ้าที่ดี เป็นสาวกอรหันต์ที่ดี ทุก ๆ พระองค์ไม่ได้พ้นจากอริยสัจ ๔ ซึ่งเป็นเครื่องกลั่นกรองนี้ไปได้เลย

เพราะฉะนั้นศาสนาพุทธของเราจึงเป็นศาสนาที่ทรงไว้ซึ่งมรรคซึ่งผลโดยสมบูรณ์ โดยมีอริยสัจ ๔ เป็นเครื่องยืนยันรับรอง ขอให้ผู้ปฏิบัติได้ดำเนินตามนี้เกิดจะไม่เป็นอื่นเป็นไฉนนอกเหนือจากคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ตรัสไว้ชอบแล้วนี้ไปเลย จะเป็นผู้ทรงมรรคทรงผลโดยสมบูรณ์ เช่นเดียวกับพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่

แม้ปรินิพพานไปแล้วก็มีแต่พระสรีระเท่านั้น ซึ่งก็เป็นเหมือนกับร่างกายของพวกเราทั้งหลาย เกิด แก่ เจ็บ ตาย เดินไปตามทางสายเดียวกันนี้ จึงต้องมีปรินิพพานคือตาย...ภาษาของเรา แต่พระพุทธเจ้านั้นหมายถึงจิตของพระพุทธเจ้าเวลานี้ได้ดับรอบหมดแล้ว ในเรื่องอดีตอนาคตที่จะเกิดแก่เจ็บตายต่อไปอีกนี้ไม่มีเลย เพราะจิตไม่มีสิ่งที่จะพาให้เกิดต่อไปแล้ว เพราะฉะนั้นพระนามนี้จึงเป็นพระนามของพระพุทธเจ้าว่าปรินิพพาน ไม่เรียกว่าตายเหมือนเรา พวกเรานี้ตายแล้วเกิด เกิดแล้วก็ตาย ตายแล้วก็

เกิด หมุนไปเวียนมาอยู่อย่างนี้ แต่พระพุทธเจ้าตายนั้นไม่ย้อนกลับมา เรียกว่าดับรอบไปหมดไม่มีสิ่งใดเหลือ นี่เรื่องของพระพุทธเจ้าเป็นอย่างนั้น

นี่พูดถึงเรื่องพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่ควรแก่โลกแก่ธรรม เป็นศาสนาของโลกคู่สงสาร คู่บ้านคู่เมือง คู่พึ่งเป็นพึ่งตายของชาวพุทธเรา ขอให้พี่น้องทั้งหลายยึดไว้เป็นหลักเป็นเกณฑ์ พึ่งเป็นพึ่งตายกับศาสนธรรมนี้ ซึ่งไม่เคยหลอกลวงใครในโลกนี้แม้แต่รายเดียวเหมือนกิเลสที่ต้มตุ๋นหลอกลวงสัตว์โลกมาเป็นเวลานาน ทุกแง่ทุกมุมมีแต่เรื่องต้มตุ๋นมีแต่เรื่องหลอกลวง สัตว์โลกทั้งหลายก็ไม่เคยเช็ดหลาบ ทุกข์มากเพียงไรก็ไม่เคยเช็ดหลาบ และไม่เห็นโทษแห่งความหลอกลวงของกิเลส จึงต้องได้ถูกหลอกร้อย ๆ ไป

ส่วนธรรมของพระพุทธเจ้านั้นไม่มีคำว่าหลอกลวง เรียกว่าสวากขาตธรรม ดังที่เราสวดกันอยู่ทุกวี่ทุกวันว่า สุวากขาโต ภควตา ธมฺโม แปลว่าพระธรรมอันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดีแล้วหรือตรัสไว้ชอบแล้ว แม้การปรินิพพานของพระองค์ก็ไม่ได้รู้ฟื้นความดีทั้งหลายจากศาสนธรรม และจากบรรดาพุทธบริษัททั้งหลายซึ่งบำเพ็ญความดีนี้ไปด้วย ใครทำดีเดินตามแนวทางที่ทรงสั่งสอนไว้โดยถูกต้องนี้ ก็เป็นเหมือนกับตามเสด็จพระพุทธเจ้าอยู่ทุกเวล่ำเวลานั้นแล

เมื่อเราปฏิบัติตามท่านอยู่อย่างนี้ มรรคผลนิพพานในสมัยที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่กับที่พระองค์ปรินิพพานไปแล้ว จึงคงเส้นคงวาหนาแน่นอยู่ตามเดิมสำหรับผู้ปฏิบัติ ไม่ได้มีความว่าเหวหรือเสียอกเสียใจว่า มรรคผลนิพพานนี้ได้ขาดได้สิ้นได้หลุดหายไปเท่านั้นเปอร์เซ็นต์เท่านั้นเปอร์เซ็นต์ เวลานี้ยังเหลืออยู่เพียง ๑๐% หรือ ๕% หรือเวลานี้มรรคผลนิพพานสิ้นสุดยุติไปหมดแล้ว เพราะพระพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้วอย่างนี้ไม่มี แม้ใครจะคิดขึ้นมาพูดออกมา ก็เป็นความคิดคำพูดที่สกปรกโสภณทำความเสียหายแก่ผู้อื่นที่ไม่ได้ไตร่ตรองก็จะเสียหายไปด้วย

หลักความจริงนั้นคือสวากขาตธรรม เป็นเครื่องยืนยันไว้แล้วว่าตรัสไว้ชอบแล้ว ขอให้ดำเนินตามนี้เถิด ดังที่พระอานนท์ทูลอาราธนาพระองค์ให้ยังครองโลกครองสงสารอยู่ต่อไปเป็นเวลานาน ๆ พุทธภาษาของเราก็เรียกว่าอย่าด่วนตาย ขอทูลอาราธนาพระพุทธเจ้าให้ทรงธาตุทรงขันธ์ไปนาน ๆ พระองค์ยังรับสั่งแบบล่ำทับด้วยว่า อานนท์จะมาหวังอะไรกับเราตถาคตอีกเล่า ธรรมทั้งหลายนี้เป็นธรรมที่ชอบธรรมแล้วซึ่งเราตถาคตได้แสดงไว้แล้วนี้ไม่มีอะไรบกพร่อง แม้เราตถาคตจะผ่านไปคือตายไปก็ตาม ธรรมย่อมเป็นธรรมตรัสไว้ชอบแล้วทุกสิ่งทุกอย่าง ผู้ที่ดำเนินตามหลักศาสนธรรมของเราที่แสดงไว้แล้วนี้ ย่อมได้ตัดดวงเอามรรคผลนิพพานเช่นเดียวกับเรายังมีชีวิตอยู่ อานนท์ และดูก่อนอานนท์ ถ้าผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบยังมีอยู่ พระอรหันต์ย่อมไม่สิ้นไป

จากโลก นี่เป็นคำสำคัญ คือการปฏิบัติตามศาสนธรรมนั้นแล อันเป็นองค์ศาสนาแทน พระพุทธเจ้าที่ปรินิพพานไปแล้ว เป็นความชอบธรรม

นี่เราทั้งหลายก็ได้อาศัยศาสนธรรมกราบไหว้บูชาเป็นขวัญตาขวัญใจ เจริญ เมตตาภาวนา ทำบุญให้ทาน นี่เรียกว่าทำตามศาสนธรรมของพระพุทธเจ้า ก็เหมือนกับว่าเราได้ตามเสด็จพระพุทธเจ้า ด้วยการให้ทาน ด้วยการรักษาศีล ด้วยการเจริญ ภาวนา เต็มสติกำลังหรือตามสติกำลังความสามารถของตนอยู่ ก็ชื่อว่าเราเป็นลูกศิษย์ ที่มีครู ไม่ใช่เป็นลูกกำพร้าหาพ่อแม่ไม่ได้ เพราะเราเป็นคนแหวกแนว แต่นี่เรา ดำเนินตามคลองธรรมที่ศาสดาทรงสั่งสอนไว้ จึงเรียกว่าเราเป็นลูกศิษย์ที่มีครู จึง กรุณาพากันปฏิบัติตามครูที่ทรงสั่งสอนไว้แล้วนี้จะไม่เป็นอื่น

บาปย่อมเป็นบาปมาแต่กาลไหน ๆ บุญย่อมเป็นบุญมาแต่กาลไหน ๆ นรก สวรรค์ พรหมโลก นิพพาน ย่อมเป็นนรก สวรรค์ พรหมโลก นิพพานมาแต่กาลไหน ๆ ไม่มีใครสามารถที่จะทำลายได้ทั้งฝ่ายดีฝ่ายชั่ว เพราะเป็นสิ่งที่มียุติงตั้งเดิม นอกจากเรา จะพยายามดำเนินปลีกแวงในทางที่ไม่ดี เช่น การทำบาปอันเป็นทางก้าวเข้าสู่ในนรกเรา อย่าพากันทำ อย่าพากันกล่าวหาญาติพี่น้องในไฟในบาปในกรรมในความรุ่มร้อน ความทุกข์ทรมานทั้งหลายจะย้อนกลับเข้ามาเผาตัวเราผู้ไม่เชื่อนั้นแล

และจงพากันบำเพ็ญคุณงามความดีเต็มสติกำลังความสามารถของตนที่จะทำได้นั้นแลคือการสั่งสมความสุขความเจริญรุ่งเรืองใส่หัวใจของเราโดยลำดับลำดับ จน สมบูรณ์พูนผล และเลื่อนชั้นขึ้นไปโดยลำดับจนกระทั่งถึงวิมุตติพระนิพพาน จะไม่มีสิ่งใดเหนื่อการบำเพ็ญคุณงามความดี เหนื่อความดีทั้งหลายที่เราได้บำเพ็ญนี้ไปได้ นี่เป็น เครื่องยืนยันเป็นเครื่องตายใจได้สำหรับผู้บำเพ็ญ

อย่าให้เวลาล่วงเวลาเสียไปเปล่า ๆ เกิดขึ้นมาแล้วคนดีก็ตายได้ คนดีก็แก่ได้ คนดีก็ มีความเจ็บความทุกข์ในทางธาตุทางขันธได้เช่นเดียวกัน และถึงความตายได้เช่นเดียวกัน แต่ขอให้มีความดีประจำตน แม้เรื่องร่างกายจะมีความทุกข์ร้อนเจ็บปวดหรือเจ็บไข้ ได้ป่วยจนกระทั่งถึงตายไป ก็ให้เป็นไปตามเรื่องของธาตุของขันธที่สลายไป ดังคุณยาที่ว่าก็ล่วงไปเช่นเดียวกับพวกเรา แต่ความดีนั้นเป็นของสำคัญ ซึ่งเป็นเครื่องฝังอยู่ภายใน จิตใจของผู้ทำ

การทำความชั่วใจเป็นผู้บงการ ออกมาจากใจซึ่งเป็นหลักใหญ่ที่สุด เคลื่อนไหว ออกมาจากนั้นสั่งการสั่งงานให้ทำดีทำชั่วต่าง ๆ เวลาทำแล้วก็สะท้อนย้อนกลับเข้ามาสู่ ผู้ทำคือใจดวงนั้น เพราะใจเป็นของไม่ตาย ร่างกายสลายไปก็จริง แต่บาปบุญที่ทำลงไป นั้นไม่ได้สลายไปตามร่างกาย ย่อมติดแนบกับจิตใจของผู้ทำนั้นไป ถ้าผู้ทำทำบาปก็ต้อง

ไปตกรนกร แม้จะไม่เชื่อว่านรกมีก็ตาม บาปไม่มีก็ตาม คำว่าบาปต้องเป็นบาป บุญต้องเป็นบุญ ไม่มีใครลบล้างได้

นอกจากกิเลสมันหลอกเราให้เชื่อตามมันแล้วสร้างแต่บาป ว่าบาปไม่มี ๆ ครั้นผลสุดท้ายเวลาบาปได้เข้าถึงตัวแล้ว ไปตกรนกรหมกหม้มแล้ว กิเลสไม่ได้มาช่วยเหลือเราเลย ปล่อยให้เรารับเคราะห์รับกรรมแต่ผู้เดียว นี่แสดงว่าพวกเราทั้งหลายนี้โง่มาก ไม่ได้เชื่อศัสตราเลย ผู้ที่ประกาศสั่งสอนโลกกังวานอยู่ทั่วแดนโลกธาตุ ว่าบาปมี บุญมี นรกมี สวรรค์มี นิพพานมี แต่ไปเชื่อกิเลสเสียอย่างเดี๋ยวนี้เรียกว่าจม เรียกว่าเสียท่าเสียทีที่เราเกิดมาในแดนพระพุทธรศาสนา ซึ่งเป็นคำสั่งสอนที่สว่างกระจ่างแจ้งทั่วแดนโลกธาตุ แต่เรากลับไปคว้าเอาสิ่งมืดตื้อมาครอบหัวใจเจ้าของ สร้างตั้งแต่บาปโดยถ่ายเดียวจึงไม่สมควร

หากใครได้คิดไว้ในทางที่ไม่ดีตั้งที่กล่าวมานี้ก็ให้รีบแก้ไข เฉพาะอย่างยิ่งคำว่าตายแล้วสูญนี้เป็นสิ่งสำคัญมากที่สุดที่จะสังหารโลกสังหารหัวใจของสัตว์ผู้นั้น ให้ได้รับความทุกข์ความทรมานมากที่สุด ไม่มีใครเกินผู้ที่เชื่อว่าตายแล้วสูญนี้ไปได้เลย เพราะตายแล้วไม่สูญตามหลักธรรมชาติ ถ้าหากว่าเราจะเอาภพเอาชาติของแต่ละราย ๆ มีเราเป็นสำคัญ มาเทียบมาเคียงกัน มาแข่งขันกันว่าใครได้เกิดมากี่ภพกี่ชาตินี้ ไม่มีใครสามารถที่จะมาแข่งขันกันได้เลย เพราะภพเพราะชาตินี้เกิดมามากพอ ๆ กัน

ไม่ทราบเกิดมาตั้งแต่กัปใดกัลป์ใดจนกระทั่งปัจจุบันนี้ แล้วยังจะต้องเกิดต้องตายอย่างนี้ไปอีกตั้งกัปตั้งกัลป์หาเงื่อนไขเงื่อนไขจนปลายไม่ได้เลย เพราะอำนาจของกิเลสที่มันผลึกมันตันให้สร้างหนทางแห่งความเกิดตายและความทุกข์ความยากไว้ประจำใจของเราทุกรูปทุกนามไม่มีวันอึดพอเลย เมื่อเป็นเช่นนั้นเรื่องความทุกข์ความทรมานซึ่งเป็นของไม่ฉิบหายดังที่เราสำคัญนั้น มันก็ฝังอยู่ที่ใจของเราว่าตายแล้วสูญ ตายแล้วมันไม่สูญ นั่นเป็นเรื่องความโกหกของกิเลสมันหลอกเราให้ได้สร้างบาปสร้างกรรมตามความชอบใจของตน ความชอบใจนั้นเป็นเรื่องของกิเลสผลักดันให้ชอบใจ

คนเราเมื่อสำคัญว่าตายแล้วสูญย่อมหมดหวัง ทั้งที่มีชีวิตลมหายใจอยู่ก็ตาม เพราะจะสร้างความดีก็สร้างมาทำไม ความดีไม่มีเพราะตายแล้วก็สูญ ใครจะมารับความดีบุญกุศลนี้เล่า แน่ะ สร้างบาปก็สร้างได้ เพราะตายแล้วก็ไม่เป็นบาปเป็นกรรม ตายแล้วสูญใครจะมารับบาปรับกรรม นี่แหละที่กิเลสมันเปิดทางโล่งเอาไว้ มีแต่การทำตามความอยาก ให้ทำตามความอยาก แต่ความอยากนั้นเราหาว่าไม่รู้ว่า ความอยากนั้นแลคือทางเดินอันราบรื่นของกิเลสหลอกลวงสัตว์ให้ทำ ครั้นเวลาทำลงไปมาก ๆ ร้อยทั้งร้อยมีแต่เรื่องทำบาปทำกรรมอกุศลอันไม่ดีทั้งนั้น ตายแล้วมันไม่สูญ นั่น ไปตกรนกร

ละที่นี้ ตกนรกไปตกหลุมที่สำคัญ ๆ เสียด้วย นรกกว่าไม่มีก็กรรมพาไปเอง ตายแล้วสูญ มันก็ไม่สูญ เพราะเชื้อแห่งความเกิดตายนี้ยังมีอยู่ที่ใจ ใจจึงต้องเกิดต้องตายเสมอ

พระพุทธเจ้าท่านชูดคันถึงเชื้อแห่งความเกิดมาประจักษ์พระทัยแล้ว ท่านเรียกว่าปัจจัยการ ปฏิจจสมุปบาทคือ อวิชชาปัจจัย สงขารปัจจัย วิญญาณปัจจัย จนกระทั่ง สมุทัย โหติ นี่คือแนวทางแห่งสมุทัย ทางเดินของภพของชาติเดินไปตามแนวทางนี้ ออกจากใจ ฝังอยู่ที่ใจ สัตว์ทั้งหลายจึงต้องได้เกิดได้ตายอยู่ไม่หยุดไม่ยั้ง ไม่มีคำว่าหมดว่าสิ้น เพราะกิเลสตัวนี้ไม่มีคำว่าหมดสิ้นไป เหมือนอย่างเราสำคัญตามความหลอกลวงของกิเลสว่ามรรคผลนิพพานสูญไป แต่กิเลสอยู่ภายในใจสูญได้ไหม มันไม่สูญ มันไม่หมดกาลหมดสมัย นี่สำคัญตรงนี้ นี่แหละเป็นสาเหตุ เป็นต้นเหตุแห่งความเกิดของสัตว์ทั้งหลาย เกิดจุดนี้แน่ ๆ

แต่พระพุทธเจ้า สำหรับพระองค์เองนั้นได้ชูดคันขึ้นมาถอนรากแก้วรากฝอยของกิเลสตัดหาอวิชชาให้สิ้นไปจากใจโดยสิ้นเชิงแล้ว ไม่มีสิ่งใดเหลือแล้ว ตั้งแต่ อวิชชาตายแล้ว อเสสวิราคะโรธา สงขารนิโรธา จนกระทั่งถึง นิโรธา โหติ นี่แนวทางแห่งความสิ้นกิเลส แห่งความสิ้นทุกข์ แห่งความสิ้นความเกิดตายทั้งหลาย ไปแนวทางนี้ว่าอย่างนั้น

ที่นี้พระองค์ได้ทรงทราบทั้งสองประเภทนี้แล้ว ได้มาประกาศกังวานให้พวกเราทั้งหลายได้ทราบว่า ตายแล้วต้องเกิดอีกเมื่อกิเลสเชื้ออันสำคัญคืออวิชชายังมีอยู่ เมื่อมีความเกิดอยู่ก็ต้องมีเกิดสูง ๆ ต่ำ ๆ ลุ่ม ๆ ดอน ๆ ตามอำนาจแห่งวิบากกรรมที่พาให้สัตว์ทั้งหลายให้ทำ ท่านเรียกว่าวิปากวิภูฏ์ ท่านเรียกวัญวน ๓

วิภูฏวน ๓ คืออะไร กิเลสวิภูฏ์ กิเลสเป็นสาเหตุที่บังคับสัตว์ทั้งหลายให้ทำกรรมดีชั่วต่าง ๆ ครั้นทำกรรมแล้วย่อมได้รับผลของกรรม คือต้องได้รับความสุขความทุกข์ ความทรมาณ แล้วก็เวียนไปมาอยู่เช่นนั้น กิเลสเป็นสาเหตุให้ทำกรรม ทำกรรมแล้วย่อมเกิดความสุขความทุกข์ขึ้นมาที่ใจ หมุนเวียนเปลี่ยนแปลงไปแล้วก็มาหากิเลสอีก ท่านเรียกว่าวิภูฏวน ๓ ขึ้นต้นก็คือว่ากิเลสเป็นสาเหตุให้ทำ กิเลสวิภูฏ์ กิเลสเป็นเหตุให้ทำกรรม กรรมวิภูฏ์ สัตว์ทั้งหลายต้องทำกรรม อยู่เฉย ๆ ไม่ได้ แล้วก็ไปถึงวิปากวิภูฏ์ แล้วเสวยกรรมที่ตนทำลงไปนั้น หมุนกันอยู่อย่างนี้

เหมือนกับมดโตชอบดั่งนั้นแล หาทางออกไม่ได้ ใต้ไปใต้มาอยู่ชอบดั่งอันเก่า เข้าใจว่าเป็นของใหม่เรื่อยไป เราเกิดมาก็ภพก็ชาติ เพราะเราไม่สามารถที่จะรู้อดีตความเป็นมาของตนได้ เกิดมาได้เป็นมนุษย์นี้ก็เห็นว่าเราได้เกิดเพียงมนุษย์นี้ชาติเดียวเท่านั้น ชาติก่อน ๆ ไม่เห็นมีอะไร ตายแล้วก็มิดตื้อ ไม่ทราบว่าจะไปเกิดเป็นอะไรอีก เมื่อมิดตื้อก็เอาความมิดตื้อมาเป็นศาสนา คือกิเลสชั้นเอกมาเป็นศาสนานี้สอนเราว่า

ไม่มีภพมีชาติในกาลต่อไป ตายแล้วก็สูญเท่านั้น นั่นเห็นไหม นี่แหละเรื่องกิเลสหลงกลวงสัตว์โลกเป็นอย่างนี้

พระพุทธเจ้าทรงรู้ก่อนสิ้นมาหมดแล้วเห็นประจักษ์ในพระทัย ทั้งสิ่งที่พาให้ เกิดตาย ๆ ทั้งได้รับความทุกข์เพราะการสร้างกรรม ตลอดถึงความหลุดพ้นพระองค์ ทรงทราบโดยชัดเจน จึงได้สอนพวกเราทั้งหลายให้เข้าใจแจ่มแจ้งไปตามนี้แล้วจะแคล้วคลาดปลอดภัย คนจะรู้จักละอายบาปกรรมทั้งหลาย หิริโอตอปปะจะมีประจำใจ ตามหลักธรรมแล้วต้องเป็นอย่างนั้น ถ้าหลักของกิเลสแล้วตายแล้วสูญ บาปไม่มี บุญไม่มี จะสร้างตั้งแต่บาปแต่กรรมทั้งนั้น ความโลภก็มาก ความโกรธก็มาก ราคะตัณหาที่ยังพอกพูนขึ้นทุกวัน ๆ สร้างตั้งแต่บาปแต่กรรมแต่พินแต่ไฟเผาไหม้ซึ่งกันและกัน

ไม่นิยมว่าคนนี่เรียนได้มาก คนนั้นเรียนได้น้อย คนนั้นชั้นสูงคนนั้นชั้นต่ำ คนนั้นเป็นคนมั่งมี คนนี้เป็นคนจน กิเลสครอบหัวเอาหมดเลย ให้เป็นข้าของมันเสียทั้งสิ้น แล้วก็ภูมิใจว่าตนนี้มียศถาบรรดาศักดิ์ใหญ่โตเป็นคนมั่งมี แล้วก็มีความรื่นเริงบันเทิงเยอหยิ่งจองหองลำพองตนไปตามอำนาจของกิเลสก็ไม่ว่า นี่พวกเราจะว่าโง่หรือฉลาดก็ให้พิจารณาเอาตามนี้

หลักธรรมแล้วไม่เป็นเช่นนั้น เชื่อตามหลักความจริง แล้วให้ทำตามสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนเราจะมีใจคลายคลาดปลอดภัย สิ่งเหล่านี้ไม่เป็นโทษ พระพุทธเจ้าสอนให้ละทำไม นรกเป็นพินเป็นไฟเผาไหม้สัตว์ทั้งหลาย ท่านกล่าวไว้ในตำราที่ตั้ง ๒๕ ขุม ตั้งแต่แรกทีแสนสาหัสได้รับความทุกข์ความทรมานแสนสาหัสไม่มีอะไรกินแล้วอายุก็ยืนนานด้วยขึ้นมาเป็นลำดับลำดับ ต่อจากนั้นเศษของความตกนรกยังไม่สิ้นก็มาเป็นเปรตเป็นผีเป็นอสุรกายต่าง ๆ มีตั้งแต่เศษนรก

สิ่งเหล่านี้เป็นพินเป็นไฟเผาไหม้สัตว์ทั้งหลาย พระองค์เป็นผู้มีพระเมตตาสูงส่ง เหตุใดจะมาหลอกลวงสัตว์โลกว่าสิ่งเหล่านี้ไม่มี ทั้ง ๆ ที่สัตว์โลกก็จมกันอยู่เห็นอยู่ประจักษ์อยู่ในพระทัย แล้วเหตุใดจึงจะมาโกหกโลกว่าสิ่งเหล่านี้ไม่มีเหมือนกิเลสละ เพราะท่านไม่ใช่กิเลส เป็นธรรมต่างหากพระพุทธเจ้าสั่งสอนโลก ไม่เหมือนกับกิเลสสิ่งที่ไม่มียืนยันว่ามี สิ่งที่ยืนยันบอกว่าดี สิ่งที่ดีมันบอกว่าชั่ว แน่ชัดกัน

เหมือนกับของปลอมของจริง ได้แก่นับตรปลอมนั้นเองกับธนบัตรจริงต่างกันอย่างไรบ้าง มันทำลายลลายลักษณะเหมือนกันคล้ายคลึงกันมากที่สุด ถ้าตาไม่แหลมไม่คมก็ไม่รู้ว่านี่คือธนบัตรปลอม มีใบหนึ่งฉบับหนึ่งจะก็ร้อยก็พันบาทก็ตามก็เป็นโมฆะทั้งหมด ถ้าเป็นธนบัตรปลอมไม่เป็นของจริง ถ้าเป็นของจริงแล้วร้อยบาทเป็นร้อยบาท สิบบาทเป็นสิบบาท ห้าบาทเป็นห้าบาท เท่าไรเป็นเท่านั้น นี่ธรรมของพระพุทธเจ้าเท่าไรเป็นเท่านั้น

ว่านรกมีนรกมีจริง ๆ บาปมีมีจริง ๆ สวรรค์มีมีจริง ๆ พรหมโลกมีจริง ๆ นิพพานมีจริง ๆ เพราะพระองค์ทรงไว้แล้วทุกสิ่งทุกอย่างหาเรื่องมาโกหกโลกได้ยังไง สร้างพระบารมีมานานแสนนาน สำหรับพระพุทธเจ้าของเรานี้ได้ ๔ อสงไขยเศษไปอีก ตั้งแสนมหากัป กว่าจะได้มาเป็นพระพุทธเจ้าแล้วมาสอนโลก ไม่ได้สร้างบารมีมาเพื่อ โลกโกหกโลก สร้างบารมีมาเพื่อรื้อชนสัตว์โลกให้หลุดพ้นจากทุกข์ สถานที่ใดเป็นทุกข์ต้อง รีบบอกต้องบอก กรรมใดเป็นทุกข์ต้องบอก กรรมนี้เป็นกรรมชั่วเป็นบาปอย่าได้ทำก็ ต้องบอก และสถานที่ใดเป็นแดนที่ทรมาณสัตว์มากน้อยโดยลำดับลำดับขึ้นไป สถานที่ นั้นเป็นกองทุกข์เช่นนรก

และที่ใดเป็นสถานที่ดี สิ่งใดเป็นของดีเช่นบุญกุศล ก็สอนให้สร้างบุญสร้างกุศล สถานที่ดีก็บอกเช่นสวรรค์ พรหมโลก นิพพาน นี่เป็นของดี ๆ ก็สอนให้บำเพ็ญตนเพื่อ ก้าวเข้าสู่สถานที่ทั้งหลายเหล่านั้น สมกับภูมิศาสตร์ที่ว่า เป็น มหาการุณิก โนาโธ หิ ตาย สัพพปาณิน เป็นผู้เมตตาตามการุณาธิคุณแก่สัตว์โลก ทำประโยชน์ให้แก่โลกหา ประมาณไม่ได้ ไม่มีใครเกินศาสตร์แต่ละพระองค์ ๆ นั้นเลย และเหตุใดจึงจะมาโกหก โลกได้ลงคอเป็นไปได้หรือ ให้พิจารณาบรรดาพี่น้องทั้งหลาย นี่เป็นเรื่องของพระพุทธ เจ้าท่านแสดงต่อโลกด้วยความสงสาร

แต่เราหาความสงสารตนตัวของเราไม่ได้ มีแต่ความอยากความทะเยอทะยาน อยากทำอะไรก็ตามความอยาก ๆ หาความคิดความอ่านไตร่ตรองว่าผิดถูกดีชั่ว ประการใดไม่ได้เลยนี้ผิด เราเป็นชาวพุทธต้องคิดต้องพิจารณาสงสารตนเอง สิ่งใดพระ พุทธเจ้าบอกไว้สอนไว้นั้นสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่แน่นอน บังคับหัวใจเข้าไปสู่จุดนั้น ท่านว่า ไม่ให้ทำอะไร ท่านว่าให้ทำให้พยายามทำ ชี้แจงชี้ครั้นเท่าไรก็ตามขึ้นชื่อว่าของดี แล้วให้ทำ อันใดที่สมัครรักใคร่อยากทำขนาดไหนก็ตาม ถ้าเป็นของชั่วลามกจกเปรตซึ่ง เป็นบาปเป็นกรรมแล้วอย่าทำ ห้ามเจ้าของ นี่ชื่อว่าคนรักตนคนสงสารตน สมกับได้ ธรรมของพระพุทธเจ้าอันออกมาจากพระเมตตาสงสารมาจุตมาลาตัวตนของเราด้วย ธรรมนั้น ๆ จะสมชื่อสมนามว่าเราเป็นชาวพุทธ นี่ก็นับว่าเป็นผู้เจริญขึ้นไปโดยลำดับ ๆ

สำหรับธรรมะภาคทั่ว ๆ ไปให้พี่น้องทั้งหลายได้ทราบไว้ว่า ไม่มีสัตว์ตัวใดที่จะ ผ่านพ้นไปจากสิ่งทั้งหลายที่กล่าวมาเหล่านี้ได้ เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นของมี เป็นเครื่องยึด ยันด้วยการกระทำของตนเอง ถ้าเราอยากได้รับความทุกข์เราก็สร้างบาป เราอยากได้รับความ สุขเราก็สร้างแต่ความดี เป็นคนดี เด็กก็เป็นเด็กดี ผู้ใหญ่ก็เป็นผู้ใหญ่ดี ตลอดถึง พระถึงเณรตั้งใจประพฤติปฏิบัติตามสิกขาบทวินัยให้ตัวเป็นคนดี บำเพ็ญสมาธิปัญญา ภายในจิตใจตามที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้ ก็จะมี ความเจริญรุ่งเรือง มีความสงบร่ม เย็นเป็นปึกแผ่นแน่นหนาภายในจิตใจ

เฉพาะนักบวชแล้วเป็นผู้ที่มีโอกาสมาก ไม่มีใครในเมืองไทยของเราซึ่งเป็นแดนพระพุทธานุภาพว่าจะมีโอกาสได้ทำตนหรือเป็นอิสระมากกว่าเพศของพระแล้ว ถ้าพระจะมานอนหลับทับสิทธิ์เยี่ยงยอหึงจงหอง ด้วยความว่าตนเป็นพระที่ฐิมนานะไม่มีอะไรเกินพระแล้วก็ใช้ไม่ได้เลย พระต้องเป็นผู้อ่อนโยนต่อธรรมทั้งหลาย เป็นผู้ยอมรับเหตุผล เป็นผู้หาที่ฐิมนานะไม่ได้ แม้มีอยู่มากน้อยก็ต้องชำระสะสางมันออก และบำเพ็ญตนเพื่อความเป็นพระ

คำว่าพระแปลว่าประเสริฐ นี่แปลออกตามหลักธรรม แปลว่าเป็นผู้ประเสริฐ ให้ประเสริฐเลิศเลอในทางความประพฤติปฏิบัติ เริ่มต้นตั้งแต่ศีล รักษาให้ดีให้บริสุทธิ์ บริบูรณ์ สมาธิคือความสงบระมึน จนกระทั่งถึงความตั้งมั่นไม่พินเพื่อนของใจ นั้นแหละเป็นความสุขเริ่มต้นแล้ว เป็นความสุขประจักษ์จากศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าที่ท่านสอนไว้แล้ว ให้พวกเราทั้งหลายได้ยึดในตำรับตำรามาสั่งสอนตัวของเรา ตั้งใจประพฤติปฏิบัติในตัวของเรา

คำว่าสมาธิในตำรานั้นคือชื่อของสมาธิ สมาธิที่เกิดขึ้นกับใจของเราด้วยการปฏิบัติภาวนานี้เป็นสมบัติของเราแท้ ความสงบมาสงบที่ใจไม่ได้สงบที่ตำรับตำรา นั้นเป็นชื่อของสมาธิ องค์สมาธิจริง ๆ แล้วจะมาปรากฏขึ้นที่ใจ มีความสงบมากน้อย นี้แลคือสมาธิได้ปรากฏเริ่มปรากฏแล้วภายในใจของเรามากน้อย จนกระทั่งถึงสมาธิที่ละเอียดสุด ก็จะประจักษ์ภายในจิตใจของผู้บำเพ็ญ

จากนั้นก้าวเข้าสู่ปัญญา คำว่าปัญญามีความฉลาดแหลมคมเป็นลำดับลำดับไป นี้ละปัญญานี้ที่จะรู้ภพหรือชาติหรือวิภังการ หรือกิเลสต้นเหตุหรือวิชาออกจากใจให้หมดโดยสิ้นเชิง ไม่มีอะไรเหนือปัญญานี้เลย ปัญญานี้เริ่มต้นตั้งแต่ตรุณวิปัสสนา ได้แก่ปัญญาที่อ่อน ๆ พินิจพิจารณาถูกบังคับบัญชาไปเรื่อย ๆ ไม่งั้นใจไม่ชอบไม่อยากจะทำงาน ปัญญาจะค่อยเฉียบค่อยแหลมค่อยคล่องแคล่วว่องไว ค่อยฉลาดแหลมคมขึ้นไปโดยลำดับ ๆ เรื่องกิเลสมันจะมีมากน้อยเพียงไรเราไม่เคยพบเคยเห็นเลยคำว่ากิเลส ๆ ปัญญาจะพาให้พบให้เห็นให้รู้ให้ตัดให้พินกันขาดสะบั้นลงไปโดยลำดับลำดับ นี้เรียกว่าปัญญา

ตั้งแต่ปัญญาขั้นเริ่มต้น เมื่ออบรมอยู่โดยสม่ำเสมอ ปัญญาจะมีความกล้าแข็ง แสงแรงกล้าขึ้นโดยลำดับ มีความเฉลียวฉลาดคล่องแคล่วทางใจ ที่นี้ก็เป็นเรื่องที่จะสังหารกิเลสไปโดยลำดับลำดับไม่มีคำว่าหยุดว่าถอย จนก้าวขั้นสู่มหาสติมหาปัญญา เพราะการหมั่นอยู่ตลอดเวลาอย่ามีความคล่องตัว เหมือนนักมวยซึ่งเขาฝึกซ้อมอยู่เสมอ นี้ปัญญาก็มีการฝึกซ้อมกันอยู่ตลอดเวลาเช่นนั้น แล้วจากนั้นก็เรียกว่าเป็นอัตโนมัติ เป็นภาวนามยปัญญา เป็นปัญญาที่เกิดขึ้นจากการภาวนาล้วน ๆ ไม่ต้องไป

อาศัยอะไรมาพิจารณาก็เป็นปัญหาขึ้นภายในตัว จะสัมผัสสัมพันธ์อะไรไม่สัมผัสสัมพันธ์อะไรก็ตาม ระหว่างกิเลสกับธรรมอยู่ด้วยกันภายในจิตใจ ย่อมกระทบกันอยู่ตลอดเวลา นั่นแหละที่นี้ต้องรู้จักอยู่ตลอดเวลา ฟัดเหวี่ยงกันตลอดเวลา เรียกว่าฆ่ากันตลอดเวลา สุดท้ายก็พังหมดไม่มีอะไรเหลือเลย นี้แลท่านผู้ถึงนิพพานท่านถึงอย่างนี้

เมื่อกิเลสสิ้นจากหัวใจแล้วไม่ต้องถามพระนิพพาน สว่างจ้าขึ้นเลยทันที ไม่มีพระพุทธรูปหรือสาวกองค์ใด เมื่อได้ตรัสรู้ธรรมถึงแดนแห่งความพ้นทุกข์สิ้นกิเลสภายในจิตใจโดยสิ้นเชิงแล้ว ไปถามผู้นั้นไปถามผู้นี้ว่าข้าพเจ้าหรือข้าพระองค์ได้สิ้นสุดวิมุตติหรือสิ้นกิเลสแล้วยัง ไม่มีใครถาม อิมเต็มที เหมือนกับเรารับประทานก็รู้กันหมดไม่ว่าเด็กผู้ใหญ่ รับประทานอิมขนาดไหนรู้หมด เผ็ดเค็มเปรี้ยวหวานรู้หมด จนกระทั่งถึงอิมเต็มทีรู้หมด

นี่ก็เหมือนกันสมาธิมีความสุขแค่นี้เปรียบกับเปรี้ยวหวานเค็มมันนั่นแหละ เวลาเรารับประทานมีความสุขขนาดไหนก็รู้ จนกระทั่งค่อยก้าวไปสู่ปัญญา กิเลสหมดไปมากเพียงไรความสุขย่อมเด่นขึ้น ๆ ก็รู้ ๆ จิตยิ่งละเอียดเข้าไปก็รู้ จนกระทั่งกิเลสพังไม่มีอะไรเหลือเลยนั้นละจอมรู้ รู้เช่นนั้น รู้แบบนี้เป็นรู้อันที่สิ้นทุกข์ คือรู้ด้วยความสิ้นทุกข์จริง ๆ ไม่ใช่รู้ด้วยความสำคัญมั่นหมาย เช่นรู้ด้วยความจำมาเฉย ๆ ไม่ได้ปฏิบัติให้เกิดผล

นี่ละศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นเครื่องยืนยันอยู่อย่างนี้ทั้งปัจจุบันและอนาคต ถ้ามีผู้ปฏิบัติตามหลักธรรมที่ทรงสั่งสอนไว้แล้วนี้ไม่เป็นอื่น จะเป็นผู้ทรงมรรคผลนิพพานตั้งแต่สมาธิธรรม ปัญญาธรรม จนกระทั่งวิมุตติธรรม ไม่มีข้อสงสัยภายในจิตใจนี้โดยทั่วกัน

เพราะฉะนั้นจึงขอร้องขอให้พี่น้องทั้งหลายได้เป็นที่แน่ใจเถิดว่า ศาสนธรรมคำสั่งสอนพระพุทธเจ้านี้ คือองค์ศาสดาประทานให้แก่พวกเราทั้งหลาย ประหนึ่งว่าประทับอยู่ตรงหน้าของเรานี้แล พูดถึงทานก็พระองค์เป็นผู้ประทานไว้แล้ว ก็เหมือนกับว่าอยู่ที่ตัวของเรา ศีลก็อยู่ที่ตัวของเรา สมาธิ ปัญญา ประกาศกัณยานอยู่ที่ตัวของเราจากพระโอษฐ์ของพระพุทธเจ้า ประหนึ่งว่าเห็นประจักษ์ ๆ

และยังพิจารณาอรรถธรรมเข้าไป มีความละเอียดลออแหลมคมเข้าไปเท่าไรของสติปัญญา ยิ่งประหนึ่งว่าได้ยื่นต่อหน้าพระพุทธเจ้า ต่อพระพักตร์พระพุทธเจ้าตลอดเวลา จนกระทั่งถึงความหลุดพ้นทุกข์จากใจปึงเดียวเท่านั้น พระพุทธเจ้าอยู่ที่ไหนถามหาอะไร นี่คืออะไร พระพุทธเจ้าบริสุทธินันได อันนี้บริสุทธินันใดละ ค้านอันนี้ค้านเจ้าของได้ไหมเวลานี้ เจ้าของบริสุทธิแล้วค้านได้ไหม

ค่าน้ำของไม่ได้จะค่าน้ำพระพุทธเจ้าได้ยังไง เพราะพระพุทธเจ้าเป็นผู้สอนเสียเองในเรื่องวิธีการดำเนินเพื่อความบริสุทธิ์ เมื่อถึงขั้นบริสุทธิ์แล้วถามพระพุทธเจ้าที่ไหน มีที่หมื่นกี่แสนกี่ล้าน ๆ องค์กรบอกร่างบอกละ พระสงฆ์สาวกมีเท่าไร ๆ กราบอย่างกราบเลย โดยถือจิตดวงนี้ซึ่งเป็นผู้บริสุทธิ์พุทธโอเต็มตัวแล้วนี้เป็นเครื่องยืนยัน จึงไม่มีคำว่าดีตอนาคต พระพุทธเจ้าอยู่ ณ สถานที่ใดไม่ต้องถาม ถ้าวางได้เห็นจิตดวงที่บริสุทธิ์เต็มทีในหัวใจนี้แล้วเป็นเมืองพอ รวมลงแล้วไม่มีอะไรที่จะมีคุณค่ายิ่งกว่าคำว่าพอ

อะไรก็ตามดีเลิศเลอขนาดไหนก็ตามสู้พอไม่ได้ พอ อะไรก็พอ ความพอนี้แลเป็นความที่เต็มทีเต็มฐานไม่มีอะไรบกพร่องเลย จึงเรียกว่าพอ จะว่านิพพานก็พอนิพพานคือเมืองพอก็ไม่ผิด จิตบริสุทธิ์คือเมืองพอก็ถูก ปล่อยหมดไม่มีอะไรเหลือเลยภายในจิตใจ นั้นเรียกว่าพอ ถ้ายังมีหิวมีโหยอยู่นั้นไม่พอ ร่างกายเป็นทุกข์เป็นได้ เช่นเราหิวข้าวหิวน้ำหิวหลับหิวนอนเป็นยังไงเป็นทุกข์ไหม ต้องทุกข์ ต้องได้หลับได้นอนถึงจะได้ หิวข้าวยังต้องได้รับประทานถึงจะได้ เมื่ออิ่มเต็มที่แล้วพอแล้วไม่ต้องมีอะไรบกพร่องแสนสบาย

นี่ใครที่แสนสบายก็คือกิเลสได้หลุดพ้น กิเลสเป็นตัวหิวตัวโหยไม่มีเมืองพออยากได้ไม่มีเมืองพอ จนกระทั่งวันตายไม่มีเมืองพอก็คือกิเลส จิตเมื่อสลัดปิดกิเลสออกจากตัวเองโดยสิ้นเชิงแล้วพอ พอถึงขั้นพอนี้พอหมด อะไรในสามแดนโลกธาตุนี้พอ ไม่ยุ่ง นั่นธรรมชาติพระพุทธเจ้าเป็นอย่างนั้น

ขอให้ท่านนักปฏิบัติทั้งหลาย เฉพาะอย่างยิ่งคือพระเรา ให้ตั้งหน้าตั้งตาประพฤติปฏิบัติ ให้เป็นที่ภูมิใจใจของตัวเองในการบำเพ็ญสมณธรรม ตั้งแต่สมาธิขึ้นไปเป็นสมบัติของพระได้โดยแท้ ปัญญาวิมุตติหลุดพ้นเป็นสมบัติของพระได้โดยแท้ เพราะพระมีหน้าที่โดยตรงสำหรับการประพฤติปฏิบัติตัวเองได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย ไม่มีใครมากดขี่บังคับ กฎหมายบ้านเมืองให้อิสระเต็มที่เลย นอกจากนั้นชาวพุทธของเรายังกราบไหว้บูชา ด้วยความพอออกพอใจเคารพเลื่อมใสเต็มหัวใจอีกด้วย จะให้ใครมีโอกาสมากยิ่งขึ้นกว่าพระเราไม่มี นอกจากจะนอนหลับทับสิทธิ์กันอยู่เฉย ๆ อย่างนั้นแหละ จึงขอให้พี่น้องทั้งหลายตลอดถึงพระเถรลูกหลานทั้งหลาย ได้นำไปประพฤติปฏิบัติอย่าลืมนื้อลืมนิ้ว

วันหนึ่งคืนหนึ่งล่วงไปเท่าไร ๆ นั้นละชีวิตของเราล่วงไป ๆ วันเวลาจะย่นเข้ามา ๆ ในหัวใจและร่างกายของเรานี้ ส่วนมืดกับแจ่มไม่ไปไหน มีอยู่อย่างนั้น ตัวของเราเองนี่ชิมมันผ่านไป ๆ ในขณะที่ยังพอเป็นพอไปนี้ให้รีบพยายามตัดดวงเสียตั้งแต่บัดนี้ จะไม่เสียทำเสียที่ที่เราได้เกิดมาพบพุทธศาสนา พร้อมทั้งเราได้บวชในพุทธศาสนา ได้

บำเพ็ญคุณงามความดีเต็มเม็ดเต็มหน่วย นั้นละจะเป็นผู้ภูมิใจที่สุด กุสลา ธมฺมา ไม่
 ต้องหาใครมากุสลาให้

คำว่า กุสลา ธมฺมา แปลว่า ธรรมที่ฉลาด ธรรมยังบุคคลให้ฉลาด เราสร้างให้
 พอในหัวใจของเราแล้ว ประจักษ์อยู่ในหัวใจ ตายที่ไหนไม่มีหวั่นมีไหว ยังอยู่ก็ยังคงอยู่
 ธาตุชั้นธัญยังครองตัวอยู่ที่เรื่องธาตุเรื่องชั้นธัญ ถึงเวลาตายไปก็เรื่องธาตุเรื่องชั้นธัญสลาย หัว
 ใจนั้นพอ ๆ นั้นอยู่ตรงนั้นเสีย อยู่กับไปก็เท่ากันสำหรับผู้พอแล้ว จะยังมีชีวิตอยู่ที่พอ
 ตายไปแล้วก็พอ อะไร ๆ ถ้างถึงเมืองพอแล้วไม่มีอะไรเกิน ไม่มีอะไรเกินคุณค่ายิ่ง
 กว่าคำว่าพอนี้

นี่ละวันนี้ได้แสดงธรรมให้พี่น้องทั้งหลายทราบ โดยถือคุณยาเป็นต้นเหตุ ได้มา
 ในงานบำเพ็ญกุศล คุณยาก็คือเป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบมานานแสนนาน จนกระทั่งวาระ
 สุดทำได้ปฏิบัติตนเต็มเม็ดเต็มหน่วย เราก็หายสงสัยในการจากไปด้วยการปฏิบัติดี
 ปฏิบัติชอบมาแล้วอย่างนี้ จึงเป็นคติตัวอย่างแก่บรรดาลูกเต้าหลานเหลนทั้งหลาย ให้
 ยึดท่านเป็นหลักเป็นเกณฑ์ แล้วปฏิบัติตัวตามสติกำลังความสามารถของเรา ให้เป็นลูก
 ศิษย์ที่มีครู ความสุขความเจริญนั้นจะพึงมีแก่ท่านทั้งหลายโดยทั่วกัน

การแสดงธรรมก็เห็นว่าสมควรแก่เวลา ขอความสุขสวัสดีจงมีแก่บรรดาพี่น้อง
 ทั้งหลายโดยทั่วกันเทอญ